
SUOMEN PUNAISEN RISTIN OMISTAJALINJAUS

Hyväksytty Suomen Punaisen Ristin hallituksen kokouksessa 28.1.2022
Voimaantulopäivä: 1.2.2022

1 Johdanto

1.1 Omistajalinjaus ja omistajaohjaus

Omistaminen on yksi tapa toteuttaa järjestön perustarkoitusta ja kehittää sen toimintaa. Omistaminen on väline, jonka tulee olla tarkoituksenmukaista ja jonka tulee tuottaa enemmän toiminnallista ja taloudellista lisäarvoa kuin toimintojen järjestäminen järjestötoimintana.

Omistajalinjauksen tehtävä on kuvata ne tilanteet, jolloin omistaminen on varteenotettava vaihtoehto sekä antaa suuntaviivoja siihen, miten omistajuus missäkin tilanteessa tulisi järjestää.

Omistajaohjaus määrittää menettelytavat, joilla toimintaa kehitetään, ohjataan ja valvotaan silloin, kun jokin toiminto on päätetty toteuttaa omistajuuden kautta. Omistajaohjaus voidaan jakaa yleiseen, kaikkia järjestön omistamia yksiköitä koskevaan osaan sekä yksikkökohtaisiin täsmennettyihin omistajaohjauksen ohjeisiin.

1.2 Tausta ja toimintaa ohjaavat periaatteet

Suomen Punainen Risti on humanitaarinen avustusjärjestö, jonka tarkoituksena on auttaa heikoimmassa asemassa olevia kotimaassa ja ulkomailla sekä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen peruseriaatteiden mukaisesti kaikissa oloissa suojella elämää ja terveyttä sekä puolustaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia. Järjestön tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Punaisella Ristillä on sääntöjensä mukaisesti erityinen velvoite ylläpitää valmiutta kriisi- ja poikkeustilanteiden varalta. Tämä velvoite koskee kaikkea toimintaa riippumatta siitä, miten toiminta on järjestetty.

Järjestö on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (SPR-asetus, 827/2017).

Suomen Punaisen Ristin toimintaa ohjaavat Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun seitsemän peruseriaatetta (SPR-asetus 8§): inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus ja ykseys.

Kaiken Punaisen Ristin toiminnan omistusmuodosta riippumatta on noudatettava näitä peruseriaatteita.

1.3 Toimintalinjaus

Suomen Punaisen Ristin yleiskokous hyväksyy järjestölle toimintalinjauksen kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Toimintalinjaus määrittää järjestön pää-tavoitteet, joissa painottuvat auttaminen kriisitilanteissa ja auttamisvalmiuden ylläpito kotimaassa ja ulkomailla, terveyden, hyvinvoinnin ja yhteisöllisuuden vahvistaminen sekä vaikuttavaan yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen.

Hallitus tarkentaa omistajaohjaustaan yleiskokouskausittain voimassa olevan toimintalinjauksen mukaisesti.

2 Hallinto ja ohjaus Suomen Punaisessa Ristissä

Suomen Punaisen Ristin ylintä päätäntävaltaa käyttää yleiskokous, joka kokoontuu joka kolmas vuosi. Yleiskokouksessa järjestölle valitaan hallitus, joka johtaa järjestön toimintaa. Lisäksi yleiskokouksessa valitaan järjestön valtuusto, joka valvoo järjestön toimintaa, taloutta ja hallintoa valta-kunnallisesti.

Suomen Punaisen Ristin organisaatio (järjestöyksiköt) rakentuu palkatulla henkilöstöllä toimivista keskustoimistosta ja kahdestatoista piiristä sekä pääsääntöisesti vapaaehtoisista toimijoista koostuvista osastoista. Järjestön hallitus, pääsihteeri ja keskustoimisto yhdessä keskustoimiston laitosten kanssa muodostavat keskushallinnon.

Järjestön hallituksen tehtävänä on mm. huolehtia siitä, että järjestön toiminta on järjestetty asianmukaisella tavalla, päättää järjestön toiminnan järjestämisestä tarkoituksenmukaisessa oikeudellisessa muodossa sekä päättää järjestön omistuksessa olevien yritysten omistajaohjauksesta. Omistajuusratkaisuissa päätöksenteko ja toimeenpanovalta on näin aina järjestön hallituksella, myös niissä tapauksissa, joissa keskushallinto ei ole varsinaisessa toiminnassa mukana.

Hallitus voi perustaa keskushallinnon alaisuuteen laitoksia, joita tammikuussa 2021 on kolme: Veripalvelu, Kontti-kierrätystavarataloketju ja Nuorten turvatalot. Lisäksi keskustoimisto ja piirit yhdessä omistavat yhtiömuotoisena järjestetyn Punainen Risti Ensiaapu Oy:n.

Järjestön hallituksen tulee hyväksyä piirien tai osastojen alaisten laitosten perustaminen. Mikäli piirit ja osastot järjestön hallituksen luvalla perustavat alaisuuteensa laitoksia, ne asettavat laitosten johtokunnat ja päättävät niiden toiminnasta.

3 Omistajalinjauksen periaatteet

Suomen Punaisen Ristin toiminta pohjautuu vapaaehtoisuuteen ja sen keskiössä on avunsaajan ja vapaaehtoisen kohtaaminen.

Järjestön tarkoituksen mukainen yleishyödyllinen toiminta tulee toteuttaa Suomen Punaista Ristiä koskevan lain ja asetuksen sekä järjestön sääntöjen perusteella järjestettävänä varsinaisena, eri järjestöyksiköiden harjoittamana toimintana. Tällöin toimintaan liittyvä kehittäminen, toimielinten tehtävät ja

vastuut sekä valvontavelvollisuudet määräytyvät edellä mainittujen määräysten perusteella.

Jos järjestö harjoittaa elinkeinotoimintaa tai järjestön aikaisemmin yleishyödylliseksi katsottu toiminta muuttuu elinkeinotoiminnaksi, on toiminta järjestettävä siten, että se ei vaaranna järjestön tarkoituksen mukaisia perustehtäviä tai varsinaisen toiminnan yleishyödyllisyyttä. Elinkeinotoimintana harjoitettavan toiminnan toimintaedellytykset on kilpailutilanteessa turvattava ja elinkeinotoiminnan omistajaohjaus on toteutettava siten, että järjestön hallitus voi tehokkaasti toteuttaa omistajaohjausta omistajalinjauksen pohjalta erilaisissa omistusmuodoissa.

Erillisenä oikeushenkilönä toteutetun toiminnan kehittäminen, toimielinten tehtävät ja vastuut sekä valvonta määräytyvät ensisijaisesti omistusmuotoa koskevan yhteisölainsäädännön pohjalta. Järjestön hallitus toteuttaa omistajaohjausta suhteessa erilliseen oikeushenkilöön tämän omistajalinjauksen pohjalta.

Erilaisia omistusmuotoja voidaan käyttää vain seuraavien ehtojen täyttyessä:

1. Omistusmuodon hyödyntäminen välillisesti tai välittömästi tuo lisäarvoa perustehtävän suorittamiselle, erityisesti Suomen Punaisen Ristin valmiuden ylläpidolle. Lisäarvo voi syntyä:
 - Taloudellisesti, jolloin pääpaino on varainhankinnassa;
 - Rakenteellisesti, jolloin ammattimaisen toiminnan avulla ylläpidetään auttamisvalmiuden perusrakenteita;
 - Osaamisen kautta, jolloin ammattimaisen toiminnan avulla kehitetään toimintamalleja ja ylläpidetään asiantuntijuutta.
2. Toimintamuoto (yksikkö) on sellainen, joissa vapaaehtoisuus ei ole toiminnan pääasiallinen toteutustapa. Näitä ovat pääsääntöisesti:
 - Varainhankinnallinen toiminta (ei välttämättä suoraa kontaktia avunsaajaan)
 - Viranomaista tukeva toiminta (avunsaaja kohtaa ammattilaisen);
3. Omistuksen kautta toiminta voidaan järjestää taloudellisesti ja toiminnallisesti kannattavalla ja kestäväällä tavalla.

Päättyessään toiminnan järjestämisestä erilaisia omistusmuotoja käyttäen, järjestön hallituksen tulee samalla varmistaa, että sillä on olemassa riittävä ja valittuun muotoon sopiva omistajaohjausjärjestelmä.

Mikäli toiminta järjestetään yhtiömallin mukaisesti, järjestön hallituksen tulee varmistua siitä, että sille on yhtiön päätöksenteossa, joko omistuspuhjan tai perustamissopimuksen ja yhtiöjärjestyksen kautta, annettu mahdollisuus täyttää sille järjestön säännössä asetettu rooli järjestön omistajaohjauksesta päättävänä toimielimenä.

3.1 Yksikön omistusmuodon valinta

Osakeyhtiömalli on suotavin silloin, kun toiminnalla on varainhankinnallinen ulottuvuus eli toiminnan on tarkoitus synnyttää varoja muun toiminnan järjestämiseen. Voittoa tavoittelevan toiminnan järjestäminen osakeyhtiöksi on osakeyhtiölain hengen mukaista ja toiminnan hallinnon ja valvonnan

mekanismit ovat laissa selkeästi säänneltyjä. Tämä edistää hyvän hallinnon periaatteita ja toiminnan läpinäkyvyyttä.

Kun toiminta itsessään on luonteeltaan yleishyödyllistä eikä sillä tavoitella voittoa muun toiminnan tueksi, laitospääomalla on ensisijainen vaihtoehto. Tällöin toiminta on osa järjestön juridista kokonaisuutta ja yleishyödyllisyys korostuu. Voittoa tavoittelematon toiminta voidaan järjestää osakeyhtiömuotoisesti silloin, kun ulkoiset tekijät sitä edellyttävät.

Kaikilla erityiseen omistajamuotoon organisoidulla toiminnalla on vähintään oman pääoman tuottotavoite siten, että toiminnan jatkuvuus voidaan turvata.

SPR-asetuksen mukaisesti järjestön hallitus päättää, mikä omistusmuoto on kulloinkin tarkoituksenmukaisin. Painavista ja perustelluista syistä valinta voidaan tehdä toisin kuin ylläesitetty pääsääntö edellyttää.

4 Omistajaohjauksen periaatteet

4.1 Kaikkia yksiköitä koskevat omistajaohjauksen periaatteet

Omistuksia ohjataan aktiivisesti ja vastuullisesti, ja järjestön pääoman tulee olla tehokkaassa käytössä.

Omistajaohjauksen tavoitteena on, että eri toimielinten rooli päätöksenteon eri vaiheissa on selkeä ja toiminnan tavoitetta tukeva.

4.1.1 Suomen Punaisen Ristin hallituksen rooli

Suomen Punaisen Ristin hallitus toimii järjestön edustajana, kun toiminta on järjestetty osakeyhtiömallin mukaisesti tai kyseessä on keskushallinnon alainen laitos. Tällöin hallitus ottaa kantaa mm. seuraaviin asioihin:

Yksikön perustaminen, lakkauttaminen, osien myyminen tms. muutokset omistajuudessa

Yksikön perustamista esittää pääsihteeri. Ennen yksikön perustamista on järjestön hallitukselle tehtävä selvitys, joka sisältää esimerkiksi:

- Perustelut toiminnan tarpeellisuudelle
- Liiketoimintasuunnitelma, kannattavuus ja rahoitusmallit, joilla yksikön taloudellinen toiminta on perusteltavissa
- Ehdotus yksikön toimintamallista, organisaatiosta ja keskeisistä henkilöresursseista.

Mikäli keskustoimisto on osakeyhtiömuotoisessa toiminnassa osakkaana, sillä on oltava enemmistöosuus yhtiön päätöksenteossa.

Punaisen Ristin merkin käyttöoikeus ja siitä maksettava korvaus

Punaisen Ristin merkkiä ja tunnusta voidaan lähtökohtaisesti käyttää toiminnan asiakasrajapinnassa vain, mikäli omistajuus on 100 prosenttisesti Suomen Punaisen Ristin järjestöyksiköiden hallussa ja keskushallinto on toiminnassa mukana. Järjestön hallitus voi asettaa merkin ja tunnuksen käytölle ehtoja.

Poikkeustapauksessa järjestön hallitus voi antaa oikeuden tunnuksen käytölle myös sellaisessa tapauksessa, jossa keskushallinto ei ole osa toimintaa. Tällöinkin omistajuuden on oltava 100 prosenttisesti Suomen Punaisen Ristin muiden järjestöyksiköiden hallussa.

Keskustoimistolla on oikeus periä korvaus merkin käytöstä. Korvauksen suuruuden järjestön hallitus määrittelee tapauskohtaisesti.

Yksikön päätöksentekuelinten (hallitus/johtokunta) kokoonpanon periaatteet

Yksikön hallituksen (osakeyhtiö) tai johtokunnan (laitos) tulee koostua sekä omistajien että asiantuntijatahojen edustajista. Omistajilla (pääsääntöisesti) järjestöyksiköt tulee olla kokoonpanon enemmistö (esim. 4 jäsentä 7:stä) ja järjestön hallituksen tulee varmistaa, että kokoonpanosta löytyy riittävää asiantuntijuutta sekä toimialalta että taloudesta ja hallinnosta. Valitessaan hallituksen tai johtokunnan jäseniä, järjestön hallitus varmistaa, että valittavat henkilöt tuntevat järjestön ja sen omistajaohjauksen periaatteet ja tavoitteet.

Hallituksen/johtokunnan puheenjohtajan tulee omata vahva asiantuntemus yksikön toimialalta ja/tai vastaavasta hallitustyöskentelystä. Valittavalla puheenjohtajalla tulee olla järjestön hallituksen tuki, myös niissä tapauksissa, joissa valinta tehdään osakeyhtiölain ja yhtiökokouksen päätöksen mukaisesti.

Henkilövalinnoissa noudatetaan Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikkeen linjauksia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi.

Hyvän hallintotavan ja sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteet

Omistusmuodosta riippumatta yksiköissä noudatetaan Punaisen Ristin toimintaa ohjaavien lakien, soveltuvin osin osakeyhtiönlain, muiden viranomaismääräysten sekä järjestön hallituksen antamien ohjeiden ja linjausten mukaisia ohjeistuksia hyvästä hallintotavasta, sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta.

Palkitsemisjärjestelmän periaatteet

Yksikön toimintaan mahdollisesti liittyvä johdon palkitsemisjärjestelmän rakenne on hyväksyttävä järjestön hallituksessa. Esityksessä on selkeästi tuotava esiin maksettavien palkkioiden enimmäismäärät.

Palkitsemisen edellytyksenä on, että yksikkö kokonaisuudessaan on päässyt etukäteen hyväksyttävään taloudelliseen ja toiminnalliseen tavoitteeseensa ja yksikön toiminta on järjestön periaatteiden mukaista. Lisäksi palkkion maksamiseksi edellytetään, että palkkion saava henkilö ei ole toiminnassaan rikkonut järjestön periaatteita, sääntöjä tai eettisiä toimintaohjeita. Yksityiskohtaisen palkitsemisjärjestelmän hyväksyy yksikön hallitus/johtokunta.

Yksikön strategia, toiminnalliset & taloudelliset tavoitteet ja niiden toteutumisen seuranta

Järjestön hallitus antaa yleiskokouskausittain voimassa olevan toimintalinjauksen mukaisesti kullekin yksikölle sen toimintaa ohjaavat tavoitteet. Yksikön strategia ja yksityiskohtaiset tavoitteet hyväksytään yksikön hallituksen/johtokunnan toimesta järjestön hallituksen linjausten pohjalta. Yksiköiden strategiat ja tavoitteet liitetään osaksi tätä omistajalinjausta.

Yksikön toimitusjohtaja/johtaja raportoi järjestön hallitukselle yksikön strategian toteutumisesta, tuloksesta ja toiminnasta riittävin ja oikein tiedoin vuosittain. Hallitukselle raportoidaan myös sellaisten yksiköiden toiminnasta, joissa keskushallinto ei ole mukana. Lisäksi hyväksyttyyn talousarvioon vaikuttavista merkittävistä poikkeamista on tiedotettava järjestön hallitukselle viipymättä.

Yksiköiden tulee raportoida järjestön hallitukselle ja pääsihteerille erityisesti sellaisesta toiminnasta, joka voi vaikuttaa järjestön yleishyödylliseen asemaan tai jolla voi olla merkitystä koko järjestön valmiuden ylläpidolle, osaamisen kehittämiseksi, sen maineelle tai riskienhallinnalle.

Muut asiat

Lisäksi seuraavissa asioissa on omistajuusmuodosta riippumatta kuultava järjestön hallitusta:

- Yksikön johtajan palkkaaminen ja erottaminen;
- Merkittävät taloudelliset sitoumukset esim. investoinnit (tarkempi määrittely yksikkökohtaisissa hyväksymisvaltuuksissa tai johtosäännöissä);
- Yksikön kiinteän omaisuuden myynti ja osto;
- Osingonjaon periaatteet.

Osakeyhtiömallia käytettäessä em. asiat on kirjattava yhtiön osakas-sopimukseen asioina, joista on kuultava järjestön hallitusta osana asioiden valmistelua ennen päätöksentekoa.

4.1.2 Yksikön hallituksen / johtokunnan rooli

Järjestön hallitus hyväksyy omistamiensa laitosten johtokuntien johtosäännöt, joissa määritellään johtokunnan toimivalta, delegointisäännökset sekä johtokunnan jäsenten määrä sekä asiantuntijuus. Johtosäännöt liitetään osaksi tätä omistajalinjausta. Pääsihteerillä on aina läsnäolo- ja puheoikeus johtokunnissa, mikäli hän ei ole johtokunnan jäsen.

Osakeyhtiömuotoisen yksikön hallitus päättää yhtiön strategisista tavoitteista ja vahvistaa noudatettavan strategian järjestön hallituksen määrittelemien linjausten puitteissa. Hallitus valitsee yksikön johtajan.

Yhtiömuotoisen yksikön hallituksen tehtävät määritellään osakeyhtiölaissa, yhtiöjärjestyksessä sekä tarvittaessa hallituksen työjärjestyksessä.

Suomen Punaisen Ristin keskushallinnon alaisen laitoksen johtokunta vastaa laitoksen toiminnasta järjestön hallituksen hyväksymän toimintasuunnitelman ja talousarvion mukaisesti. Tarkemmin johtokunnan vastuut määritellään laitoksen johtosäännössä.

Piirin tai osaston alaisen laitoksen johtokunta vastaa laitoksen toiminnasta piirin tai osaston hallituksen hyväksymän toimintasuunnitelman ja talousarvion mukaisesti. Tarkemmin johtokunnan vastuut määritellään laitoksen johtosäännössä.

4.1.3 Yksikön (toimitus)johtajan rooli

Yksikön johtajan / toimitusjohtajan tehtävänä on vastata yksikön strategian toimeenpanosta sekä operatiivisesta toiminnasta johtosäännön tai

yhtiöjärjestyksen mukaisesti ja järjestön hallituksen hyväksymien talous- ja toimintasuunnitelmien pohjalta.

4.1.4 Suomen Punaisen Ristin pääsihteerin rooli

Pääsihteeri vastaa Suomen Punaisen Ristin keskushallinnon alaisen laitoksen toimialaa koskevien, hallituksessa käsiteltäväksi tulevien asioiden valmistelusta ja esittelystä yhdessä laitoksen johtajan kanssa.

Pääsihteeri toimii keskushallinnon alaisen laitoksen johtajan esimiehenä, mikäli johtosäännössä ei määritellä johtokunnan puheenjohtajaa laitoksen johtajan esimieheksi.

Pääsihteerillä on läsnäolo- ja puheoikeus järjestön omistamien yhtiöiden hallituksissa. Pääsihteeri voi myös olla hallituksen jäsen, muttei hallituksen puheenjohtaja.

Pääsihteerin tehtävänä on tukea ja ohjata yksikön johtajan tai toimitusjohtajan työskentelyä.

4.2 Yksikkökohtaiset omistajaohjauksen ohjeet

Jokaisen yksikön toimintaa säätelee niiden oma johtosääntö tai yhtiöjärjestys, sekä järjestön hallituksen asettamat yksikkökohtaiset tavoitteet.

Osakeyhtiömuotoisessa toiminnassa on huomioitava, että ylintä päätäntävaltaa käyttävät osakkeenomistajat yhtiön yhtiökokouksessa. Suomen Punaisen Ristin hallituksen antamat ohjeet toiminnan järjestämisestä käsitellään yhtiökokouksessa sääntömääräisinä asioina.

Liitteet: Laitosten johtosäännöt
Yksikkökohtaiset tavoitteet